

Överinspektör
JUSSI HEINÄMIES
 Nylands Miljöcentral
 Finland

FÖRNYELSE AV STADSCENTRA – EXEMPEL FRÅN STORA OCH MEDELSTORA STÄDER I FINLAND

ALLMÄNT

En levande och trivsamt stadsmiljö har sedan länge varit ett av stadsplaneringens mål, men de största resurserna har ändå lagts på utformning av nya bostads- och arbetsplatsområden. I Finland har man börjat forska rätt sent i de värden som anknuter till den befintliga bebyggda miljön. Vid utveckling av stadsstrukturerna i praktiken har ofta en trafikdominerad bilstadsmodell och en tät kulturstad av europeisk modell stått mot varandra. Ända fram till de senaste åren har det byggts nya bilmarkets längs huvudlederna utanför tätorterna, som sedan har försvagat servicen inom stads- och kommuncentrumområdena och sålunda också försnabbat en splittring av samhällsstrukturen. Som motvikt till denna utveckling har man på senaste tid allt mer kommit till insikt om betydelsen av att utveckla gamla stadscentra för att förstärka centrumfunktionerna och servicen och få dem mera mångsidigare.

Upprustningen av stadskärnorna har i Finland särskilt förts fram av medborgarrörelser och numera också av miljöministeriet och föreningen Levande Stadscentrum rf, vilken har som medlemmar bl.a. städer, fastighetsägare, näringslivsorganisationer och företag (över 60 samfund). Centrumområdena vill man utveckla som bostadsområden, vistelseområden, affärscentrum, knutpunkt för trafik, område för kultur- och förvaltningstjänster, arbetsplatsområde och som städernas visitkort särskilt med tanke på turismen.

I Finland finns ca. tjugo städer, inom vilka stadsförnyelsen är organiserad och i full gång. Förnyelsen tar sig många olika former. En del av åtgärderna är nya samarbetsformer mellan staden och näringslivet. I bästa fall har man fått beslutsfattarna, köpmännen, fastighetsägarna och stadsborna att alla i god samverkan arbeta för centrumförnyelsen. I det följande skall jag redogöra för huvudstaden Helsingfors och tre andra nyländska städernas utvecklingsåtgärder inom sina stadscentra.



HELSINGFORS GÅCENTRUM

Helsingfors firar i år sitt 450-års jubileum och är samtidigt en av EU:s kulturhuvudstäder under år 2000 tillsammans med bl.a. Bergen i Norge. Jubileumsåret har också för sin del påskyndat stadens förnyelseprojekt inom centrumområdet. I innerstaden har man bl.a. fått nya gågator, bredat gångbanor för sommarrestauranger, byggt nya cykelleder, planterat nya trädalléer och sanerat öppna platser och strandområden.

I Helsingfors generalplan från 1992 har man anvisat ett gåcentrumområde, inom vilket fotgängarna skall prioriteras vid trafikarrangemangen.

Området begränsas av Mannerheimvägen, Esplanaden, Unionsgatan och Tölövikensområdet. Trafikarrangemangen inom området har redan påbörjats stegvis. Slutmålet är, att gatuområdena i huvudsak är reserverade för gång- och cykeltrafik. En centrumtunnel för fordonstrafik har planerats under

innerstaden, vilken anses som en förutsättning för genomförandet av gåcentrumområdet. Centrumtunneln skulle särskilt möjliggöra ändringen av Brunnsgatan, som löper mitt i centrum framför huvudjärnvägsstationen, till gata för gång-, cykel- och kollektiv trafik. Övriga delar av gåcentrum kan förverkligas också utan centrumtunneln.

En central fråga för hela planeringen av Helsingfors gåcentrum

är stadens parkeringspolitik. Som huvudprincip har man godkänt att parkeringsplatserna på Helsingforsudden inte ökar i antal. Underjordiska parkeringsutrymmen byggs endast i den omfattning som man minskar på antalet parkeringsplatser på gator och gårdar.

GÅGATAN I TRÄSKÄNDA

Träskända, som är känd som kompositören Jean Sibelius hemstad, har ca. 32 000 invånare. Staden ligger ca. 40 km från Helsingfors längs huvudjärnvägen norrut. I delgeneralplanen för Träskända centrum har man utgått ifrån att ett gåcentrum skapas sålunda att dess stomme bildas av Sibeliusgatan och Stationsgatan som



gågator och som sträcker sig på båda sidor om järnvägen. Redan sedan länge har stadens förvaltnings- och kulturcentrum placerat sig i norra ändan av gågatan (Övre stan) med stads- huset och Träskända-huset som centrala byggnader. I södra ändan på gågatan (Nedre stan) vid stranden av Tusby träsk har nyligen byggts ett nytt köpcentrum och här finns också salutorget. Som avslutning på gågatan i söder finns Tusby träsk strandpark, som gränsar till ett fågelskyddsområde som ingår i EU:s Natura-nätverk. Kring detta gåcentrum ligger bostadsområden.

För genomförandet av gåcentrum har man uppgett en mera detaljerad plan. Gågatan avgränsas närmast av affärsbyggnader. Målet är, förutom att förbättra affärernas lönsamhet, också att av gatan skapa en mångsidig och levande kulturmiljö, som förutom stadsborna också lockar till sig turister.

Huvudtema för gågatan är den mest kända Träskädabon i världen, Sibelius. Gaturummet varierar med olika små torg, med färgtor. Sibelius hörde färgerna som olika skalor. Varje torg har sin egen skala och man kan höra den typ av musik här. Färgen på torgen har valts efter skalan: tex. D-dur = gul, A-dur = blå, C-dur = röd osv. Också utemöblerna har samma temafärg. Ett av torgen reserveras som lekplats för barn och ett har vatten som tema. Gatans båda ändor framhävs med flaggstängsgrupper. Till vardags kan man flagga med gatans egna vimpelsymboler, vid olika evenemang med karnevalvimplar och på helger och allmänna flaggningsdagar med Finlands flagga. På andra sidan gatan byggs en följd av regntak nästan längs hela gatan. I mitten av gatan byggs en separat cykelled.

KERVO AFFÄRS-CENTRUM

Kervo stad har ca. 30 000 invånare och är känd bl.a. för Sinebrychoffs ölfabrik. Staden ligger ca. 30 km norr om Helsingfors och söder om Träskända intill huvudbanan norrut. I Kervo finns en av landets äldsta gågator. Den byggdes i början av 1980-talet som en del av centrumutvecklingen. Gågatan har utbyggts till sin nuvarande längd (850 m) år 1995. Anläggandet av gatan har grundat sig på en arkitekttävling år 1962, varvid tanken på en ringväg kring centrum uppstod. Ordandet av parkering och servicetrafik från ringvägen möjliggjorde en omändring av huvudtrafikleden i centrum till en gågata.

Utvecklingen av Kervo centrum baserar sig på ett beslut av stadsfullmäktige år 1999, med vilket tidigare planer på att bygga ett hypermarktområde i centrum förkastades. Man beslöt istället att satsa på utvidgade och mera mångsidiga affärstjänster längs och intill nuvarande gågata. Dessutom ställdes som mål att öka antalet bostäder i centrum och knyta järnvägsstationen bättre till gågatan. Del-generalplanen för Kervo centrum grundar sig på dessa huvudprinciper.

Utbyggnaden och förnyelsen av affärscentrum har skisserats upp som ett samarbetsprojekt mellan staden och centralaffärskedjorna. I östra ändan av den nuvarande gågatan utvidgas två varuhus. I planen ingår ett nytt bostadshöghus mitt i centrum. I gågatans västra ändan byggs två nya stora dagligvarubutiker och specialvarubutiksutrymmen i anslutning till dessa. Också här skall man bygga nya bo-



stadshöghus.

Det att planeringen skett närmast i samarbete mellan staden och affärernas representanter har väckt en stor diskussion i staden. Den nya markanvändnings- och bygglagen som trätt i kraft från början av år 2000 förutsätter dock att planeringen skall ske i växelverkan mellan alla intressenter redan i begynnelse-skedet. Under den fortsatta planeringen blir staden tvungen att också beakta andra intressenter och stadsbornas önskemål om centrumutvecklingen. Man har sett det som en fara att affärsservicen utvecklas alltför ensidigt på bekostnad av stadsbilden och en mera funktionell mångsidighet.

UTVECKLING AV DE CENTRALA OMRÅDEN I BORGÅ STAD

Borgå är den näst äldsta staden i Finland efter Åbo och staden är grundad år 1316. Staden är särskilt känd för sitt gamla trästadscentrum från medeltiden samt som hemstad för nationalskalden Johan Ludvig Runeberg och konstnären Albert Edefelt. Borgå ligger i Östra-Nyland ca. 50 km öster om Helsingfors. Staden har ca. 44 000 invånare.

Gamla Borgå är numera helt ett bostadsområde, där de gamla byggnaderna har renoverats så att stadsbilden helt har bevarats. Stadens funktionella affärscentrum ligger söder om gamla stan inom den sk. Empirestadsdelen, där det ännu finns kvar rätt så många trähus byggda i slutet av 1800-talet bl.a. Runebergs hem. Stadens ledning har fattat beslut om att inte bygga separata bilmarkets utanför stadscentrum intill infartsvägarna, utan de kommersiella tjänsterna utvecklas inom nuvarande affärscentrum.

Staden har nu också påbörjat planeringen av ett "tredje centrum" den sk. trästaden på västra åstranden mitt emot nuvarande affärscentrum. Planeringen baserar sig på en arkitekttävling och avsikten är att bygga en modern trästad. Målet är att bygga ett tätt bostadsområde med trähöghus på gångavstånd från nuvarande affärscentrum. Med byggnads-sättet och slutna kvarter eftersträvar man den gamla trästadens skala och idyll. Affärscentrumet utvidgas inte till detta område, utan här placeras endast närservice för bosättningen och eventuella kulturverksamheter.

Jussi Heinämies
jussi.heinamies@vyh.fi